

SPRAWOZDANIE Z OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
PODMIOTOWOŚĆ PRAWNOMIĘDZYNARODOWA I JEJ WSPÓŁCZESNE ASPEKTY
WARSZAWA, 10–11 PAŹDZIERNIKA 2019 R.

W dniach 10–11 października 2019 r. w Warszawie odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa zatytułowana *Podmiotowość prawnomiędzynarodowa i jej współczesne aspekty*. Została ona zorganizowana przez Grupę Polską Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego (*International Law Association – ILA*) oraz Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Celem konferencji była refleksja nad podmiotowością w prawie międzynarodowym oraz wskazanie jej współczesnych aspektów oraz problemów z nią związanych. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele niemal wszystkich polskich środowisk naukowych zajmujących się problematyką prawa międzynarodowego publicznego.

Obrady otworzył przewodniczący Grupy Polskiej ILA prof. dr hab. Jerzy Menkes (SGH), wprowadzając uczestników w problematykę związaną ze sposobem ujmowania podmiotowości w prawie międzynarodowym.

Dwudniowa konferencja składała się z sześciu paneli, odbywających się po trzy w ciągu każdego dnia sympozjum.

Pierwszy panel, któremu przewodniczył dr hab. Artur Kozłowski, prof. UW, rozpoczęła dr hab. Barbara Mielnik, prof. UW, wystąpieniem zatytułowanym *Zagadnienie podmiotowości w prawie międzynarodowym*, w którym odniosła się do kryteriów, jakim należy sprostać, aby zostać uznanym za podmiot prawa międzynarodowego. Podkreśliła, że wysoce problematyczne jest zaklasyfikowanie podmiotowości w prawie międzynarodowym w jednolite ramy. Jest to w szczególności wynikiem tego, że istnienie potrzeby społeczności międzynarodowej w tej kwestii stanowi przeważającą okoliczność uznania istnienia podmiotu prawa międzynarodowego.

Następnie głos zabrał dr hab. Karol Karski, prof. UW, prezentując wystąpienie zatytułowane *Definicja podmiotu prawa międzynarodowego*. Zwrócił uwagę na fakt, że konstrukcja podmiotowości prawnomiędzynarodowej jest sporna, ponieważ wpływają na nią zmiany występujące we współczesnym świecie. Sama definicja podmiotowości jest natomiast uogólnieniem naukowym. Konkludując, stwierdził, że podczas konstruowania definicji podmiotu

prawa międzynarodowego *a priori* zakłada się istnienie określonego katalogu podmiotów prawa międzynarodowego.

W panelu tym swój referat zatytułowany *Jak film i literatura przestrzegają przed szafowaniem podmiotowości międzynarodowoprawną?* przedstawiła dr Anna Czaplińska (UŁ). Rozpoczęła od konstatacji, że w doktrynie prawa międzynarodowego publicznego nasila się tendencja rozszerzania podmiotowości na nowe twory, posiadające różny charakter i status. Odniesienie z kolei do literatury i filmu pozwala uzewnętrznić konstrukcje nowych podmiotów prawa międzynarodowego i pokazać hipotetyczne konsekwencje ich występowania. Swoje wystąpienie Autorka zakończyła stwierdzeniem, że wątki międzynarodowe użyte w literaturze lub filmie mogą posłużyć do stawiania pytań o istotę i konsekwencje podmiotowości prawnomiędzynarodowej.

Następnie dr hab. Tadeusz Gadkowski, prof. UAM wygłosił referat pt. *Autonomiczne porozumienia instytucjonalne – drogą do podmiotowości międzynarodowej*, w którym podkreślił, że organizacje międzynarodowe przyczyniły się do redefinicji podmiotowości międzynarodowej. Zwrócił szczególną uwagę na specjalne organy traktatowe, jakimi są autonomiczne instytucje implementacyjne, opisując ich specyfikę na przykładzie prawa ochrony środowiska.

W następnej kolejności wystąpienie zatytułowane *Status prawny Międzynarodowej Komisji Prawników w świetle prawa międzynarodowego* przedstawiła dr Marta Pietras-Eichberger (WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa). Scharakteryzowała i wskazała na kompetencje Międzynarodowej Komisji Prawników, a także podkreśliła, że organizacje pozarządowe o charakterze międzynarodowym mogą wypełniać pewną lukę zadań państwa na arenie międzynarodowej.

Ostatni referat w pierwszym panelu, zatytułowany *O potrzebie globalnego suwerena*, przedstawił prof. dr hab. Jerzy Menkes (SGH). Autor podkreślił, że państwa przekazały w niektórych obszarach uprawnienia, gdyż nie były w stanie osiągnąć zadowalających celów, np. w domenie praw człowieka czy gospodarki (w szczególności w prawie transportowym). Są jednak pewne obszary odrzucane przez państwo, które domagają się suwerena ponadnarodowego.

Drugiemu panelowi konferencji przewodniczył dr hab. Bartłomiej Krzan, prof. UW. Pierwsze wystąpienie przedstawił prof. dr hab. Władysław Czapliński (INP PAN), zatytułowane: *Uznanie państwa/podmiotów niepaństwowych a podmiotowość prawa międzynarodowego*. Zajął stanowisko, że podmiotowość prawa międzynarodowego jest cechą tworu, który z mocy porządku prawnomiędzynarodowego uzyskuje zestaw praw i obowiązków, ale i możliwość ochrony tych praw. Referent odniósł się do zagadnień dotyczących podmiotowości państwa, organizacji międzynarodowych, Stolicy Apostolskiej, Zakonu

Kawalerów Maltańskich, stron wojujących, a także omówił problematykę wpływu działalności Rady Bezpieczeństwa ONZ na podmiotowość międzynarodową.

Następnie dr hab. Paweł Czubik, prof. UEK wygłosił referat *Stosunki traktatowe z państwem nieuznanym na podstawie relacji Polski i Tajwanu*. Na początku przybliżył historię powstania Tajwanu, która według opinii Referenta nie opierała się *de facto* na pogwałceniu prawa międzynarodowego. Następnie odniósł się do katalogu umów międzynarodowych zawartych w ramach *quasi*-dyplomatycznych przedstawicielstw obu podmiotów. Podkreślił, że podmiot, który Biuro Przedstawicielskie Tajpej w Warszawie reprezentuje, nie posiada podmiotowości w świetle prawa międzynarodowego, nie ma zdolności traktatowej, a zatem stosowanie zawieranych przez nie umów może podlegać szerokiej polemice. Autor omówił przede wszystkim porozumienie lotnicze i porozumienie o unikaniu podwójnego opodatkowania jako tych umów, które zawierają najdalej idące postanowienia. Zwrócił uwagę na nazewnictwo stosowane w tych umowach, a w konkluzji podkreślił, że w niektórych z tych dokumentów znajdują się elementy związane z uznaniem Tajwanu jako państwa.

Wystąpienie pt. *Państwa nieuznawane w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* zaprezentował dr Rafał Soroczyński (WSPiA w Poznaniu). Skupił się na przedstawieniu badań związanych z analizą orzecznictwa ETPCz dotyczącego takich „państw” nieuznawanych, jak: Naddniestrzańska Republika Mołdowa, Republika Górskiego Karabachu oraz Republika Cypru Północnego.

Kolejno dr Michał Stępień (UWr) przedstawił referat zatytułowany *Polityka nieuznawania państwa a zastrzeżenia do umów międzynarodowych*. Dokonał omówienia podziału zastrzeżeń składanych do umów międzynarodowych, przeanalizował je w aspekcie powodów prawnych i politycznych składania tych zastrzeżeń.

Następnie mgr Dawid Michalski (UG) zaprezentował wystąpienie na temat *Republika Finlandii jako podmiot prawa międzynarodowego*. Poruszył kwestię neutralności jako polityki zagranicznej Finlandii i funkcjonowania tego państwa na arenie międzynarodowej.

Na zakończenie drugiego panelu wystąpiła dr Adriana Kalicka-Mikołajczyk (UWr), która przedstawiła *Kilka uwag na temat ewentualnej podmiotowości Sahary Zachodniej*. Podzieliła swoje wystąpienie na dwie części: teoretyczną i praktyczną. W pierwszej przybliżyła krótko historię Sahary Zachodniej i odniosła się do jej obecnego statusu prawnomiędzynarodowego. W części drugiej Autorka rozpatrywała kwestię aneksji Sahary Zachodniej na mocy omów

międzynarodowych z 1976 r. i 1979 r. między Marokiem a Mauretanią, a także omówiła stanowiska państw co do zaistniałego podziału Sahary Zachodniej.

Trzeci panel konferencji, moderowany przez dra hab. Wojciecha Sz. Staszewskiego, prof. US, rozpoczął się od wystąpienia dr. hab. Marka Zielińskiego (UŚ), zatytułowanego *Multiplikacja osobowości prawnej organów Unii Europejskiej*. Przedstawił on definicję przedmiotowego pojęcia, a także jego charakter i skutki.

Kolejny referat na temat *Międzynarodowe organizacje finansowe* zaprezentował mgr Michał Hędrzak (UŚ), który scharakteryzował tytułowe organizacje, a także omówił je w aspekcie dotyczącym praw człowieka.

Następnie wystąpienie pt. *Jak zjeść ciastko i mieć ciastko. Kilka uwag o readmisji migrantów przemycanych z Afganistanu* wygłosił dr hab. Tomasz Kamiński (UW). Dokonał analizy i oceny podstawowych dokumentów dotyczących nielegalnych migracji, w tym m.in. Protokołu przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, uzupełniającego Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 15 listopada 2000 r.

Swoje wystąpienie pt. *Rola organizacji międzynarodowych w zarządzaniu europejskim kryzysem migracyjnym* zaprezentowała również dr hab. Anna Kosińska (KUL). Autorka skupiła się przede wszystkim na działalności Unii Europejskiej, w tym agencji FRONTEX w przedmiotowym zakresie, a także przedstawiła konkretne przykłady praktycznej działalności organizacji, m.in. rolę „guardian angel” w procesie stanowienia prawa UE oraz udział Forum konsultacyjnego FRONTEX w *Joint Operation VEGA Children 2019*.

Ostatni referat na temat *Ius negotiandi międzynarodowych organizacji pozarządowych* wygłosiła prof. dr hab. Barbara Mikołajczyk (UŚ). Omówiła podział tych organizacji oraz przedstawiła ich krótką charakterystykę, a także aspekty ich działalności związane z przestrzeganiem praw człowieka. Przedstawiła także proces negocjowania traktatów przez organizacje pozarządowe na przykładzie m.in. Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. Zdaniem Autorki nie można mówić jeszcze o *ius negotiandi* organizacji pozarządowych ani o ich podmiotowości w świetle prawa międzynarodowego – co najwyżej można mówić o *ius negotiandi* takich organizacji w przypadku negocjacji wstępnych. Podczas wystąpienia zaprezentowała stanowisko skłaniające się do używania w miejsce nazwy „organizacja pozarządowa”, nazwy TAN – *transnational advocacy network*.

Drugi dzień obrad rozpoczął panel prowadzony przez prof. dr hab. Barbarę Mikołajczyk (UŚ). Pierwsze wystąpienie zatytułowane *Zagadnienie*

podmiotowości Stolicy Apostolskiej w nauce prawa międzynarodowego wygłosiła prof. dr hab. Anna Przyborowska-Klimczak (UMCS). Omówiła kwestię początków podmiotowości Stolicy Apostolskiej oraz przedstawiła różne koncepcje uznania tej podmiotowości.

Następnie wystąpiła dr hab. Elżbieta Dynia, prof. URz z referatem zatytułowanym *Podmiotowość jednostki w prawie międzynarodowym*. Wskazała na początki podmiotowości jednostki w prawie międzynarodowym, podkreślając jednocześnie, że ma ona charakter niepełny oraz wtórny. Jednostka nie posiada bowiem możliwości działania na arenie prawnomiędzynarodowej.

W kolejnym wystąpieniu dr Samanta Kowalska (UAM) przedstawiła koncepcję multiplikacji stosunków międzynarodowych w kontekście aksjologii i ochrony praw jednostki, podkreślając uniwersalną wartość praw człowieka dla wszystkich społeczności.

Założenia europejskiej inicjatywy obywatelskiej jako instrumentu wzmacniającego rolę jednostki zaprezentowały dr hab. Mieczysława Zdanowicz, prof. UwB oraz dr hab. Anna Doliwa-Klepacka (UwB). Wskazały, że praktyka w przedmiotowym aspekcie nie jest zadowalająca, jednak nowelizacja, która ma mieć miejsce 1 stycznia 2020 r., znacząco ułatwi procedury w ramach inicjatywy obywatelskiej.

Referat zatytułowany *Bezpieczeństwo państwa przesłanką ograniczenia praw i wolności jednostki* przedstawiła mgr Agata Szwed (USz). W celu doprecyzowania granic stosowania tytułowej przesłanki Autorka odwołała się przede wszystkim do analizy orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W wystąpieniu podkreśliła rolę postanowień Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jako tej umowy międzynarodowej, która zawiera odpowiednie mechanizmy wykluczające możliwość powoływania się na przesłankę bezpieczeństwa państwa w sposób absolutny, a równocześnie gwarantujące jednostkom skuteczne środki ochrony przed nadużyciami ze strony władz.

Następnie w wystąpieniu zatytułowanym *Międzynarodowe organizacje ochrony praw człowieka a podmiotowość międzynarodowa* dr Zuzanna Kulińska-Kępa (UW) przybliżyła definicję, strukturę oraz problematykę odpowiedzialności międzynarodowych organizacji pozarządowych.

Kolejno dr Ilona Topa (UŚ) w wystąpieniu dotyczącym pokrzywdzonych przestępstwem w międzynarodowym prawie praw człowieka, oprócz przybliżenia problematyki związanej z ochroną pokrzywdzonych przestępstwem, przedstawiła orzecznictwo międzynarodowych organów ochrony praw człowieka.

W następnej kolejności wystąpiła dr hab. Joanna Ryszka (UO), wskazując podstawy prawne aktywności związków zawodowych, ocenę jej stopnia oraz

efektywności. W sposób kompleksowy przedstawiła przegląd spraw przed trybunałami międzynarodowymi dotyczących tego zagadnienia.

Ostatni referat wygłosiła mgr Dominika Iwan (UŚ). Swoje wystąpienie poświęciła poszukiwaniu wspólnego mianownika dla podmiotowości prawnomiędzynarodowej w kontekście ponoszenia odpowiedzialności za naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego.

Obradom piątego panelu konferencji przewodniczyła dr hab. Mieczysława Zdanowicz, prof. UwB. Jako pierwszy głos zabrał dr Wojciech Kilariski z wystąpieniem pt. *Korporacje jako podmioty międzynarodowego prawa praw człowieka*, podkreślając z jednej strony problemy definicyjne, a z drugiej – różnice doktrynalne co do przyznania podmiotowości korporacjom.

Następnie dr hab. Jacek Skrzydło, prof. UŁ wygłosił referat na temat odpowiedzialności korporacji za czyny naruszające prawa człowieka, posługując się przykładem amerykańskiego prawa federalnego. Podkreślił jednak, że odpowiedzialność karna nie równa się odpowiedzialności cywilnej.

Ostatnie wystąpienie zaprezentował dr Łukasz Dawid Dąbrowski (SGH), który przybliżył pojęcie inwestycji i inwestora w świetle prawa międzynarodowego, opierając się na dwustronnych umowach inwestycyjnych.

Szósty panel konferencji moderowany był przez prof. dra hab. Jerzego Menkesa. Pierwsze wystąpienie zaprezentował dr hab. Tomasz Srogosz (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego), który omówił międzynarodowe prawo żywnościowe, definiując je jako zespół norm prawa międzynarodowego regulujący rolnictwo, żywność i wyżywienie. Autor wymienił źródła, zakres odpowiedzialności i sankcji w ramach międzynarodowego prawa żywnościowego, a także wskazał na definicję i struktury partnerstwa publiczno-prywatnego. Na zakończenie wskazał przykłady partnerstw publiczno-prywatnych realizujących normy prawa żywnościowego.

Następne wystąpienie zatytułowane *Status terrorystów i organizacji terrorystycznych we współczesnym prawie międzynarodowym* wygłosiła dr Magdalena Matusiak-Frącczak (UŁ), która określiła status terrorystów w świetle prawa międzynarodowego, podkreślając problem braku jednolitego uregulowania dotyczącego terroryzmu i związane z nim odróżnienie terroryzmu od ruchów narodowowyzwoleńczych. Następnie podjęła rozważania na temat statusu terrorystów w prawie konfliktów zbrojnych oraz w aspekcie ochrony światowego pokoju i bezpieczeństwa.

W kolejnym wystąpieniu mgr Michał Matusiak (UW) poruszył problematykę związaną z uznaniem podmiotowości grupy terrorystycznej, zwracając szczególną uwagę na kwestię państwa islamskiego.

Ostatni panel konferencji zakończył się wystąpieniem dra Mateusza Piątkowskiego, który rozważał problem jednostek niepaństwowych,

przejawiających pewne elementy podmiotowości. Swoje analizy odniósł do lotnictwa wojskowego owych jednostek.

W ramach każdego panelu, po wystąpieniach referentów, odbywała się dyskusja. Podsumowania obrad dokonał prof. dr hab. Jerzy Menkes (SGH), który podziękował uczestnikom za ciekawą wymianę myśli na temat podmiotowości prawnomiędzynarodowej i współczesnych problemów z nią związanych. Przedstawione podczas konferencji referaty zostaną opublikowane.

*Agata Szwed**

*Karolina Słotwińska***

* Mgr, Uniwersytet Szczeciński, e-mail: agata.szwed@usz.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0002-3836-3646>.

** Mgr, Uniwersytet Szczeciński, e-mail: karolina.slotwinska@phd.usz.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0003-0735-6299>.

